

Jo Steenstra, Nieuw-Buinen

In de vorige Silehammer (31/4, dec. 2023) is verwezen naar het artikel 'Scheepswerven van Kuinre' van Kees Hendriks op Wikipedia. Een uitgebreidere versie was toegezegd voor ons blad, maar dat is niet gelukt. De redactie had hem veel tekst- en beeldmateriaal van Jo Steenstra toegezonden, waarvan dhr. Hendriks dankbaar gebruik heeft gemaakt. Op ons verzoek heeft Jo nu zelf een uitgebreidere tekst geschreven.

De redactie.

Een aantal straatnamen in Kuinre herinnert aan zijn scheepvaartverleden. Oudtijds had Kuinre geen haven, maar een rede of aanlegplaats buiten de kust. Tussen Sleep en Sasplein duidt het bordje met de naam Beurtmaskaai op de beurtvaart op Kampen, Zwolle, Sneek, Enkhuizen en Amsterdam. Van een veer op Enkhuizen is al sprake in 1659 (Oude Archieven Kuinre nr. 209). Voor de boterhandel hadden Kuinderse commissionairs (tussenhandelaren) zelfs een vaste standplaats op de markt te Amsterdam. In 1725 verklaart Arnent Arents Krul, dat hij alle schade, voortvloeiende uit de te grote hoogte van het nieuwe veerschip op Amsterdam, voor zijn rekening zal nemen (OAK nr. 200, met foutief de naam Arnet Arnets Krul; het betreft een kofschip).

Panorama van Kuinre met rivier de Linde.

Foto: Archief HVIJ.

De contacten met Amsterdam hadden invloed op het dialect van Kuinre en aan Amsterdam zal de naam Pampus zijn ontleend, nu een straatnaam in Kuinre, voorheen een lange aanlegplaats. Enkel de straatnaam De Werf verwijst in Kuinre nog naar het rijke scheepsbouwverleden.

Geschiedenis

Kuinre lag aan de Zuiderzee en had door de rivieren de Linde en de Kuunder/Tjonger goede verbindingen met het Overijsselse en Friese achterland. In de twaalfde eeuw werd het Kuinderdiep gegraven, als kortere verbinding naar de zee. Handel en scheepsbouw ontwikkelden zich. Schepen konden echter niet aanmeren en moesten op de rede voor Kuinre blijven liggen. Lichters brachten de handel van en naar de schepen. Al eeuwenlang had Kuinre last van zandplaten voor de kust. De naam Wellerzand op de gemeentekaart van 1867 is bewaard gebleven in de Verzorgingsplaats (parkeerplaats en tankstation) langs de A16 in de Noordoostpolder.

Uitsnede uit kaart Gemeente Kuinre 1865 van J. Kuijper; uitgave H. Suringar te Leeuwarden 1867. Onderaan het Wellerzand en links daarvan de Vuurtoren, een ietwat grootse naam voor het Havenlicht.

Vanwege de verzandingen werd in 1743 de haven gegraven, anderhalve kilometer ten zuidwesten van Kuinre en door het Scheepsdiep verbonden met het Kuinderdiep. In 1836 werd het Nieuwe Kanaal gegraven van de Linde naar de Zuiderzee, dat tevens aansluiting gaf op de haven van Kuinre. Door dit kanaal steeg de welvaart aanzienlijk. Per jaar kwamen er gemiddeld 1500 schepen in de haven van Kuinre.

Rond de vorige eeuwwisseling verzandde de haven van Kuinre nog meer. Dit luidde een periode van verval in, nog versterkt door de aanleg van de Afsluitdijk en uiteindelijk de aanleg van Noordoostpolder, die Kuinre geheel afsloot van het water. Een reconstructie van het havenhoofd met steiger midden in het land en twee lichtwachtershuisjes herinnert aan de haven.

Reconstructie van het havenhoofd van Kuinre.

Foto N.J. Steltenpool 1984. Collectie Zuiderzeemuseum Enkhuizen.

Scheepswerven

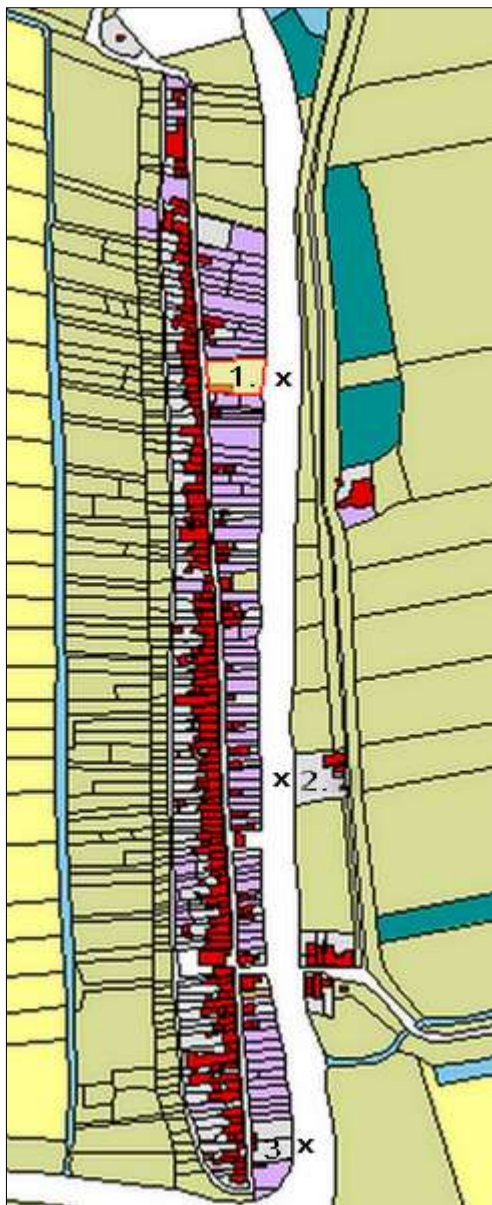
Al in rekeningen van de graven van Holland uit 1396 is sprake van zogenaamde *koeynre kogghen* (Kuinder koggen). Scheepsbouw in Kuinder is dus heel oud. In de achttiende en negentiende eeuw was Kuinre een levendige plaats met de nodige visserij en handelsvaart. Veel Friese boter en Overijsselse turf werden via Kuinre verhandeld. De schepen werden gebouwd en onderhouden op drie werven, van de familie Buis, van de familie Van der Werf en van de familie

Schuuring. De familie Van der Werf beheerde een sloopstimmerwerf en loods met drie sleepellingen aan de Linde ter hoogte van de huidige *Henric de Cra-nestraat 100*. De werf van Buis lag ten Oosten van de Linde aan wat tegenwoordig de *Bouwdijk* heet, ter hoogte van het Raadhuis. De sloopstimmerwerf en

loods met drie sleepellingen van Schuuring was gelegen aan de Linde op het *Zuideinde* ter hoogte van het huidige *Sasplein*. In 1881 nam Reinder Fledderus de werven van Buis en Schuuring over.

Locaties van de drie sloopstimmerwerven van Kuinre.

Op basis van minuutplankaart van het Kadaster 1832.

1. perceel B 34 De Erven Haije Kaspers van der Werf. Voortgezet door de zonen Kasper en Botte.

Sloopstimmerwerf en loods met drie sleepellingen. Woonhuis aan overzijde straat en even zuidelijker daarvan het huis van sloopstimmerknecht Jurrien de Ruge.

2. perceel C36 De Erven Jan Roe-lofs Buis. Sloopstimmerwerf en loods. Verkocht 1881, hier is in 1888 de Zuivelfabriek gebouwd.

Eerste meesterknecht was Wypke Albertsz. Koopmans. Diens zoon Albert trouwde met de dochter van de bazin Antjen Buis-Reintjes en begon een werf op Urk in 1862, later Metz, vanaf sep. 2014 Scheepswerf Hoekman.

3. perceel B143 Hendrik Jans Schuuring. Sloopstimmerwerf en loods met drie sleepellingen.

Woonhuis aan overzijde straat. Pal benoorden de werf stond de taanderij van zeilmaker Hendrik Outjes.

Pal bezuiden deze werf (3) zat de kroeg van Jacob Jans Keijzer. De werf is verkocht in 1881 aan Reinder Fledderus. Na diens dood in 1898 is de werf overgenomen door zoon Alardus Fledderus (1867-1952), die de werf op het Zuideinde sloot rond 1928.

Intermezzo: de familie Fledderus in Kuinre en Oldemarkt

Kuinder beurtschipper 'oude' Alardus Fledderus (1815-1844) had drie zonen. Middelste zoon Reinder (1842-1898) werd dus de scheepstimmerman en werfeigenaar op het Zuideinde van Kuinre.

Oudste zoon Hermannus (1840-1926) werd beurtschipper.

Ook jongste zoon Jan (1844-1925) werd beurtschipper; hij vertrok naar Oldemarkt. Deze Jan voer aanvankelijk met een tjalk, zijn zoon Alardus (1883-1951 neef van de 'Kuunderse' Alardus) later met motorboot *De Drie Provinciën*.

De 'Oldemarkter' Alardus Fledderus hebben velen nog gekend, vader van Biena, Jan (1912-1977), Bertus (Albertus Laurens, 1914-1999), Boukje, Jessie en Geesje. Biena trouwde met Siemen Oord. Hun zoon Jan is uit eerbetoon genoemd naar zijn in Duitse gevangenschap gestorven oom Jan Oord, de Kuinder busondernemer over wie in *De Silehammer* meermalen is bericht.

Schokkeraken en skeuten

De Kuinder werven bouwden onder meer schokkeraken.

De kleinere uitvoering (12 m) werd tussen 1776 en ca. 1820 hoofdzakelijk gebruikt op de eilanden waaronder Schokland.

De grotere uitvoering (15,2 m) was voor vissers uit de Dongeradelen, vanaf 1813 tot de laatste in 1875. De vissers uit Paesens en Moddergat kwamen graag naar Kuinre om hun schepen daar te laten bouwen en te repareren ('opkalefateren'). Bij een zware storm in maart 1883 zijn 17 schepen uit dit dubbeldorp aan de Waddenzee vergaan en 83 vissers verdrinken.

De firma Buis bouwde vooral skeuten (schuiten) voor de Urker vissers.

Albert Koopmans, de zoon van Wypke Albertsz. die eerste meesterknecht was bij Buis, trouwde met de dochter van Jan Roelof Buis en verhuisde in 1861 naar Urk om daar de werf te starten, die later in beheer zou komen bij de familie Metz.

De werf van Schuuring, sinds 1881 in bezit van Reinder Fledderus, werd rond 1928 door de familie Fledderus gesloten. De werf van Buis (die ook nog in bezit is geweest van Reinder Fledderus) werd in 1881 verkocht, in 1889 vestigde zich hier de zuivelfabriek De Fakkel. Blijkens een advertentie deden de gebroeders Van der Werf hun werf in 1883 van de hand (volgende pagina).

Door de bedrijvigheid van werven, zeilmakerij en taanderij kon destijds het winkelbestand van Kuinre floreren. Bij stormweer en hoog water zochten Volendammer, Marker en Urker schippers graag de beschutting van Kuinre en ging men daar inkopen doen. En binnenschippers op weg naar Leeuwarden sloegen soms wel voor een week proviand in.

SCHEEPSTIMMERWERF.

F. GORTER, Notaris te Kuinre, zal op Vrijdag 30 Maart 1883, 's avonds 7 uur, ten huize van den Kastelein J. DIJKMAN aldaar,

finaal verkoopen:

Eene Scheepstimmerwerf
 met **Huizinge** en **Timmerschuur**, staande en liggende te Kuinre, aan de rivier de Lende, te zamen groot 11 A., 90 C., in 3 perc:
 Eigen aan **GEBRs. VAN DER WERF**.
 Aanvaarding 1 Mei 1883. (442)

Verkoop in 1883 van de scheepswerf van de Gebr. Van der Werf.

OSC 19-03-1883.

NB: de afbeelding betreft niet de werf, maar is in OSC veel gebruikt bij verkopen van huizen en ander vastgoed.

Bronnen (selectie):

Archieven.nl 132 Oude archieven van Kuinre en Blankenham 1594-1849.

(Gemeentearchief Steenwijkerland)

Redactie, "Renovatie havenhoofd Kuinre". In: *De Silehammer* 24/4 (2016).

Braaksma, J. G., "Grote tweemast schokkeraken in Kuinre gebouwd".

In: *De Silehammer* 19/4 (2011).

Redactie, "De zuivelfabriek van Kuinre". In: *De Silehammer* 15/2 (2007).

Verwijs, E., *De oorlogen van Hertog Albrecht van Beieren met de Friezen*. 1869 met op pag. 75-78 tocht van 1396, met vermelding 'koeynre kogghen'.

Tekstfragmenten bij: <http://www.stellingwerven.dds.nl/indexme/koggen.htm>

Nawijn, K.S., Een nederzettingsgeografische skriptie over de gemeenten Kuinre, Blankenham en Blokzijl. Skriptie VU Amsterdam (1965).

Korver, A.P.E., *De vissersvloot van Schokland in het begin van de 19e eeuw*.

Een bewerking (2008) van twee artikelen die eerder zijn verschenen in *De Vriendenkring*, Cultuurhistorisch Tijdschrift voor Flevoland, jrg. 41 (2001).